

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MÂINE”

LIBERTATE ȘI AUTORITATE

Exigențele unei abordări științifice

Prof. dr. Aurelian BONDREA

Fără îndoială că procesul istoric de umanizare și autonomizare socială a autorității a fost influențat în timp de toți acei factori cărora Petre Andrei le consacră o analiză pertinentă, ea însăși de evidentă actualitate. Sociologul român numește „caractere constitutive ale ideii de autoritate” trăsături cum sunt: **obiectivitatea, valoarea, ierarhia, normarea, legitimitatea și necesitatea**. Se înțelege că asemenea trăsături sau caractere constitutive pot fi privite și fiecare în parte, dar, mai cu seamă, în conexiunea lor, dat fiind că, în procesul istoric de constituire, s-a afirmat un anumit „paralelism între treptele de evoluție și organizare ale societății omenești și faptele prin care a trecut ideea de autoritate”.¹⁾

Înainte, însă, de a comenta retrospectivă istorică a reputatului sociolog, este de observat - în ordinea de preocupări ale cercetării sociale actuale, îndeosebi din punctul de vedere al relației dintre autoritatea publică și tranziție - că amintite trăsături sunt și o realitate

și un deziderat. Mai precis, ele au devenit realitate într-un proces complex și contradictoriu străbătut de societatea românească după 1989; pe de altă parte, societatea însăși fiind într-un proces de reșezare și restructurare, sub influența încă neconcludentă a alternării forțelor democratice la conducerea politică - alegerile din 3 noiembrie constituind un prim test -, trăsături sau caractere ale autorității, cum ar fi valoarea, ierarhia, normarea cad sub incidența modului de comportare a diverselor structuri de autoritate, tributare spiritului birocratic, dar și a unor categorii sau grupuri sociale pentru care respectul legii și al statului de drept rămâne încă în zona subiectivismului, a bunului plac și jocului de interese particulare. Asemenea aspecte ar merita, cu siguranță, abordate, în mod direct, de către cercetarea științifică, îndeosebi de către sociologie, psihologie, drept, politologie ș.a., pentru a trage concluzii cu privire la evoluția viitoare a societății românești în context european, dar și în legătură cu direcția perfec-

ționării legislației, cu problematica formării și stimulării culturii civice, a modelării adecvate a opiniei publice. Statul de drept, democrația pluralistă și economia de piață - ca vectori ai configurării României de mâine în concertul națiunilor europene libere și independente - nu pot fi concepute în afara consolidării ideilor și practicii de autoritate și libertate, drepturi și responsabilități, ierarhie și normare, fără a mai vorbi despre obiectivitate, legitimitate și necesitate.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru cultivarea creierului

Acad. Ștefan MILCU

Considerăm creierul ca organul care decide, prin calitatea lui, personalitatea noastră și asigură, prin sistemele de comandă și control cu model cibernetic, integritatea somato-funcțională a organismului. Ca atare, creierul trebuie să fie nu numai protejat și antrenat, cum am arătat în două eseuri precedente, dar și **cultivat**.

Cultivarea este realizată prin școlarizarea de toate gradele, în care alfabetizarea este prima treaptă, urmată de instruirea profesională, pentru a exercita diferite activități sociale, și de cultură generală la un nivel superior, capabilă să integreze componentele amintite. De fapt, ansamblul celor 3 modalități este cuprins în termenul de **cultură**. Este semnificativ faptul că, în limba latină, termenul desemnează **cultivarea pământului**. Analogia poate fi subliniată prin aceea că un câmp necultivat este invadat de buruieni și steril.

Analogia cu un creier necultivat este evidentă, exemplificându-ne de ce un om lipsit integral de cultură este un nefericit, expus la dezintegrare socială, infrațiuni și decădere morală.

Evident că trebuie să avem în vedere nivelurile diferite de cultură. O alfabetizare reprezintă un început incomplet, dar totuși indispensabil, și el se cere corectat și completat prin componentele numeroase ale culturii. De la acest exemplu nu face excepție nici cultura orală tradițională, care exercită și un control al comunității în comportarea socială a fiecărui om.

Problema adusă în discuție este extrem de complexă și poate fi scuzabilă limitarea ei în acest eseu care urmărește numai semnalizarea necesității și importanței a ceea ce am numit cultivarea creierului.

**ROMÂNIA
ȘI NATO
Opțiuni
și controverse
într-o dezbatere
cu informații și argumente
mai puțin ... dezbătute.**

pag. 4-5

Să fim noi înșine!

**„În fața năvălirii cosmopolitismului să avem curajul,
dar și capacitatea de a rămâne noi înșine!”**

- **Stimate domnule academician, Fundația „România de Mâine” este astăzi unul dintre cei mai activi factori de apărare a patrimoniului nostru național. Demersurile sale în acest sens, inițiate prin elaborarea unor lucrări de referință, dintre care multe au debutat în paginile revistei „Opinia națională”, fac parte de-acum integral din conștiința publică. Ce-ar trebui făcut în continuare pentru ca asemenea demersuri să se transforme într-o veritabilă stare de spirit națională în favoarea apărării, urgente și integrale, a patrimoniului românesc?**

- Mai întâi, să veghem ca definiția însăși a patrimoniului să exprime riguros și integral valorile naționale, toate activitățile culturale și de civilizație pe care le are poporul român, întregul lui fond de creație materială și spirituală. **Creațiile materiale** de patrimoniu includ așezări umane (cătune, sate, orașe), căi rutiere, căi ferate, căi de apă, amenajări ale spațiilor teritoriale, agricole, viticole, pomicele, silvice ș.a.m.d. **Din creațiile culturale** fac parte toate așezămintele de cultură - biserici, școli de toate gradele,

Interviu cu acad.
**ROMULUS
VULCĂNESCU**

instituții și asociații științifice etc. Patrimoniul național are, deci, o componentă materială, dar și una culturală și de civilizație. Insist asupra tuturor acestora deoarece patrimoniul național nu îngăduie să fie tratat unilateral și nici știrbit. Dacă o singură componentă este scăpată din vedere, întregul patrimoniu se resimte de pe urma acestei diminuări. Numai în totalitatea și în integritatea lor, cu corelațiile și influențele lor complementare, valorile de patrimoniu se manifestă ca atare într-o perspectivă axiologică riguroasă.

- **De unde și urgența unei legi a patrimoniului național.**

- Într-adevăr, avem urgentă nevoie de adoptarea unei asemenea legi atocuprinzătoare care să se răsfrângă asupra patrimoniului material, asupra celui cultural și de civilizație, asupra teritoriului țării, apărut de armată, asupra instituțiilor țării, apărute de justiție ș.a.m.d. Adoptarea unei legi de apărare a

patrimoniului este impusă inclusiv de urgența unor măsuri pe plan internațional. Se vorbește curent de Europa Unită sau de Comunitatea Europeană. Una este această comunitate și alta este o națiune europeană. Comunitatea n-are naționalitate, ea este supranațională sau sub-națională. Și tocmai de aceea, în aspirația firească de integrare europeană, noi trebuie să ne păstrăm identitatea noastră națională și să insistăm ca fiecare stat european să și-o păstreze. Pentru că altminteri riscăm să ne dizolvăm în masa comunitară. Iar această identitate are în primul rând un caracter spiritual, pentru că despre o identitate fizică nu poate fi vorba. Și cum această identitate spirituală se află într-un proces neîntrerupt, adeseori imprevizibil, noi trebuie să facem dovada unui popor inteligent care știe să-și păstreze identitatea chiar în procesul ei de evoluție. Românii au făcut, de-a lungul istoriei, dovada acestei însușiri. Am avut o cetate de munți, după care am avut hotare de ape, care ne-au apărut.

Mihai IORDĂNESCU

(Continuare în pag. 6)

Sedința comună

a Consiliului de conducere
al Fundației

„România de Mâine”
și a Senatului Universității
„Spiru Haret”

Hotărâri importante privind
organizarea și buna funcționare
a învățământului superior
în cadrul Fundației
„România de Mâine”

pag. 2

Ședința comună a Consiliului de conducere al Fundației „România de Măine” și a Senatului Universității „Spiru Haret”

**Hotărâri importante
privind organizarea
și buna funcționare
a învățământului superior
în cadrul Fundației
„România de Măine”**

Luni, 11 noiembrie 1996, a avut loc ședința comună a Consiliului de conducere al Fundației „România de Măine” și a Senatului Universității „Spiru Haret”. În cadrul ședinței, desfășurată sub conducerea prof. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației „România de Măine” și al Senatului Universității „Spiru Haret”, au fost dezbătute și aprobate în unanimitate hotărâri importante și de mare actualitate pentru buna desfășurare a procesului de învățământ, fiind stabilite măsuri menite să asigure perfecționarea structurilor organizatorice ale Fundației, desfășurarea activității universitare la cote superioare de calitate și eficiență.

În lumina acestor exigențe, a fost aprobat **Proiectul de Hotărâre privind organizarea activității de învățământ din cadrul filialelor Fundației „România de Măine”,** prezentat de prof. dr. Ion Rebedeu, prim-vicepreședinte al Fundației „România de Măine”. Hotărârea adoptată prevede ca, începând cu anul universitar 1996-1997, facultățile ce urmează a fi autorizate, pe baza noilor dosare depuse la C.N.E.A.A., să funcționeze la Brașov, Craiova, Râmnicu Vâlcea, Câmpulung Muscel și Blaj își vor desfășura activitatea în cadrul universităților înființate în aceste localități de către Fundația „România de Măine”, potrivit hotărârilor Consiliului de conducere al Fundației și încheierilor instanțelor judecătorești din anii 1991-1992, după cum urmează: **Universitatea „Andrei Mureșanu” - Brașov, Universitatea „Tudor Vladimirescu” - Craiova, Universitatea „Negru Vodă” - Câmpulung Muscel,**

Universitatea „Școala Ardeleană” - Blaj, Universitatea „Cozia” - Râmnicu Vâlcea.

În cadrul Universității „Andrei Mureșanu” - Brașov vor funcționa: Facultatea de Drept; Facultatea de Management Firmei; Facultatea de Sociologie - Psihologie.

În cadrul Universității „Negru Vodă” - Câmpulung Muscel, vor funcționa: Facultatea de Istorie-Geografie; Colegiul Pedagogic de Institutori.

În cadrul Universității „Școala Ardeleană” - Blaj, vor funcționa: Facultatea de Istorie-Geografie; Facultatea de Management Financiar-Contabil; Colegiul Pedagogic de Institutori.

În cadrul Universității „Cozia” - Râmnicu Vâlcea, vor funcționa: Facultatea de Drept; Facultatea de Management Financiar-Contabil; Colegiul Pedagogic de Institutori; Colegiul de Balneologie.

În cadrul Universității „Tudor Vladimirescu” - Craiova, vor funcționa: Facultatea de Drept, Facultatea de Management Financiar-Contabil; Colegiul Pedagogic de Institutori.

A fost hotărâtă, totodată, înființarea Universității „Tomis” - Constanța, în cadrul căreia vor funcționa: Facultatea de Drept; Facultatea de Management Financiar-Contabil; Facultatea de Arte Plastice; Facultatea de Filologie-Istorie; Facultatea de Geografie.

Începând cu data prezentei hotărâri își încetează efectele orice alte prevederi anterioare ale Consiliului de conducere al Fundației „România de Măine” și ale Senatului Universității „Spiru Haret”, de care s-a luat act prin încheierile

instanței judecătorești.

Relevând necesitatea acestei Hotărâri, prof. dr. Aurelian Bondrea a arătat, printre altele, că ea a fost determinată de noile condiții în care funcționează Universitatea „Spiru Haret”, în temeiul și spiritul Legii Învățământului; noile universități funcționează în mod independent pe baza unor hotărâri judecătorești; de altfel, propuneri de înființare a noilor universități au fost făcute și de organele administrației locale. S-a subliniat, de asemenea, că noile universități vor funcționa, în continuare, în cadrul Fundației „România de Măine”, care are îndatorirea, ca și Universitatea „Spiru Haret”, să le acorde tot sprijinul necesar pentru buna desfășurare a activității lor.

Consiliul de conducere al Fundației „România de Măine” și Senatul Universității „Spiru Haret” au aprobat, în același timp, **Proiectul de Hotărâre privind organizarea activității didactice din cadrul Universității „Spiru Haret”,** prezentat de prof. dr. doc. Grigore Posea, prorector al Universității. Hotărârea stipulează că structura catedrelor va fi alcătuită după cum urmează: 60-65% posturi de preparator, asistent și șef de lucrări (lector); 35-40% posturi de conferențiar și profesor. Catedrele vor asigura, în semestrul I, scoaterea la concurs și finalizarea concursurilor pentru minimum de 50-55% din posturile vacante ale fiecărei catedre. Cadrele didactice titularizate, în învățământul de stat sau de la Universitatea „Spiru Haret”, vor funcționa în cumul cu norma întregă într-un singur post din statul de funcțiuni. Celelalte posturi vacante vor fi asigurate, până la ocuparea prin concurs, prin sistemul plata cu ora.

În continuarea ședinței,

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Parăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcome
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr. Ioan Scurtu
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu

- Prof.dr. Ștefan Lache
- Alexandru Mironov
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu
- Prof.dr. Mihai Merfea

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Constantin Viad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Băiceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firiță
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Nicolae Ursea
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Gheorghe Uglean
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Victor Dan Zlătescu

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

acad. Ion Coteanu, rectorul Universității „Spiru Haret”, a prezentat, în spiritul cerințelor cuprinse în Legea Învățământului, propunerea de completare a CARTEI UNIVERSITĂȚII „SPIRU HARET” cu un nou articol, și anume: **„Persoanele din conducerea partidelor și formațiunilor politice nu pot îndeplini funcții de conducere la nivelul Universității, facultăților și catedrelor”.**

Participanții la ședință au adoptat, pe baza propunerilor prezentate de prof. dr. Augustin Gârbea, vicepreședinte al Fundației, unele **măsuri privind asigurarea materialului didactic pentru studenți.** Astfel, șefii de discipline, șefii de ca-

tedră și decanii vor asigura punerea la dispoziția studenților a planurilor de învățământ și programelor elaborate pentru toate disciplinele prevăzute în planul de învățământ pentru fiecare an de studiu. Acestea vor fi tipărite sub formă de broșură și vor fi transmise tuturor studenților. Totodată, șefii de disciplină, șefii de catedră și decanii vor asigura punerea la dispoziția studenților, până la sesiunea de examene din iarnă, respectiv din vară, a cursurilor sau notelor de curs, tipărite la Tipografia Fundației, la disciplinele la care studenții susțin examene în aceste sesiuni.

Constantin FLOREA

Studenți la Universitatea „Spiru Haret”

PUNCTE DE VEDERE

STATUL ȘI PRIVATIZAREA

Dr. Gheorghe ZAMAN,
director al Institutului de Economie Națională

După cum este cunoscut, procesul privatizării în România se desfășoară după două strategii distincte: a) **privatizarea „caz cu caz”**, în cadrul căreia fiecare societate comercială cu capital de stat este vândută pe baza unor rapoarte de evaluare special întocmite, care utilizează metode patrimoniale și nepatrimoniale la stabilirea prețului inițial de vânzare supus negocierii, precum și procedee diferite de privatizare, potrivit legilor nr. 58/1991 și 77/1994; b) **privatizarea de masă**, care a cuprins un număr de 4000 de societăți comerciale, în concordanță cu Legea 55/1995, prin transformarea cupoanelor și certificatelor de proprietate în acțiuni.

Vom încerca, în acest articol, să prezentăm câteva aspecte de importanță deosebită ridicate de procesul privatizării, din punctul de vedere al **gubernării corporative (corporate governance)**, care semnifică controlul, monitorizarea și eulogizarea de informații utile deciziei de către organe legal stabilite din interiorul și din exteriorul societăților pe acțiuni, indiferent de forma de proprietate ce stă la baza funcționării acestora.

În prezent, din acest punct de vedere și al tipului de proprietate, în economia românească distingem **câteva categorii principale** de firme, și anume:

a) **Societăți comerciale pe acțiuni cu capital integral de stat**, la care organele de conducere (Consiliul de Administrație și managerii) sunt desemnate de reprezentanții ai statului din ministere sau alte instituții ale acestuia.

b) **Societăți pe acțiuni cu capital majoritar de stat** (peste 51%), la care fiecare acționar este reprezentat în adunarea generală a acționarilor proporțional cu ponderea pachetului de acțiuni deținut în volumul total al capitalului social; aceste societăți sunt controlate de Fondul Proprietății de Stat și reprezentanții săi mandatați în funcție de competențe legal stabilite.

c) **Societăți cu capital majoritar privat** (peste 51%) și minoritar de stat, în care dreptul de decizie aparține acționarilor privați, reprezentanții statului fiind lipsiți de dreptul de veto, cu excepția prerogativelor „acțiunii de aur”.

d) **Corporații cu capital integral privat**, la care intervenția statului ca acționar este inexistentă.

Spre deosebire de situația din socialism, toate categoriile de societăți comerciale pe acțiuni, potrivit legilor în vigoare, dispun de **autonomie funcțională**. Aceasta nu înseamnă, însă, că, în cadrul procesului de guvernare a întreprinderilor, statul sau alte instituții nu își exercită direct sau indirect influența, acolo unde este proprietar în totalitate sau majoritar. De exemplu, pentru unitățile din categoriile a) și b), influența directă a organismelor de stat în procesul decizional se manifestă direct prin reprezentanții acestuia, numiți în adunarea generală a acționarilor, consiliul de administrație și prin intermediul contractului de management, care se încheie între stat și managerii sau echipe manageriale. Intervenția reprezentanților statului în guvernarea corporațiilor are un caracter special și vizează, în principal, deciziile strategice referitoare la: schimbarea profilului și statutului firmei; majorarea sau diminuarea capitalului social; cuantumul profitului reinvestit și al dividendelor; deciziile de inițiere a vânzării acțiunilor deținute de stat; aprobarea divizărilor și fuziunilor cu alte

societăți; gajarea sau ipotecarea unor active pentru obținerea de credite; includerea pe lista societăților bursiere etc.

O componentă specială a guvernării corporative pentru întreprinderile din categoriile a) și b) se referă la aprobarea restructurării ante-privatizare (tehnologice, organizatorice, financiare) finanțate de la bugetul statului sau din fondurile de restructurare ale FPS. Procedura de elaborare și aprobare a programelor de restructurare a firmelor sprijinite financiar de stat implică analiza și avizul ministerelor de resort, al Ministerului Cercetării și Tehnologiei și, în cazul restructurării selective, al Agenției de Restructurare. Aprobarea finală pentru restructurare este acordată de către Consiliul de Administrație al FPS la societățile comerciale cu capital majoritar de stat.

În majoritatea lor, restructurările societăților cu capital majoritar de stat au vizat, în primul rând, **re tehnologizarea și redresarea economico-financiară** a unor societăți comerciale, fără ca acestea să-și schimbe regimul de proprietate. Criteriile de alocare a fondurilor de restructurare au fost diferite, ele referindu-se, în principal, la: importanța economico-socială a întreprinderii la nivel macro și sectorial; contribuția la export; capacitatea de redresare și reabilitare economico-financiară; potențialul de introducere și generare a tehnologiilor moderne.

Ținând seama de regimul proprietății, în perioada de tranziție, actul decizional la nivel de corporație este rezultatul interferenței directe sau mediate a intervenției reprezentanților statului, pe care, convențional, îi numim **decidenți externi, din afară**, („outsiderii”) care reprezintă interesele statului-proprietar, și a **decidenților din interiorul societății** („insiderii”). Din motive de economie de cuvinte vom utiliza uneori termenii de „insider” și „outsider” fără a le considera „barbarisme” pentru terminologia de specialitate.

Din categoria de **insideri** fac parte membrii Consiliilor de Administrație din întreprinderi, managerii și directorii (de prim rang sau ranguri inferioare), salariații, asociații ale salariaților, sindicatele etc. Pe de altă parte, **outsiderii** cuprind reprezentanții cu capacitate de decizie din partea ministerelor și altor instituții executive, a Fondului Proprietății de Stat, Fondurilor Proprietății Private (care, începând cu noiembrie 1996, se transformă în Societăți de Investiții Financiare), bănci etc.

În procesul guvernării întreprinderilor, interesele statului sau ale altor decidenți externi ca proprietari nu corespund întotdeauna, total sau parțial, cu cele ale firmei, astfel că, în mod inevitabil, între „insideri” și „outsideri” pot apărea contradicții. În multe situații, acestea sunt stinse prin coaliția dintre cele două categorii de decidenți. Aceste contradicții sunt sursa a numeroase **blocaje** ale fluxului decizional, cu consecințe nefavorabile asupra performanțelor întreprinderilor și chiar a mersului întregii reforme. În multe cazuri, la baza apariției și acutizării contradicțiilor menționate stau: interese economice total diferite, incapacitatea unor decidenți din exterior și/sau exterior de a înțelege și, implicit, exercita riguros drepturile și obligațiile pe care le au; intervenția nelegală și nontransparentă a unor factori de natură extra-economică, din cele mai diferite paliere ale spectrului politic, presiuni

ale unor corporații din țară și străinătate. „Outsiderii” sunt supuși unor presiuni de jos și de sus. Dacă „insiderii” sunt tentați să aibă în vedere doar interesele pe termen scurt, personale și limitat la nivel de firmă, „outsiderii” sunt mandatați să acționeze ținând seama și de anumite interese macroeconomice, generatoare de externalități pozitive (beneficii sociale) pe termen scurt, mediu și lung, care nu întotdeauna sunt congruente cu cele ale firmelor. Guvernarea corporativă pentru societățile comerciale de stat include, într-o măsură apreciabilă, demararea strategiei de privatizare a acestora, care se poate realiza la inițiativa organelor interne de conducere ale societății sau a asociației salariaților sau la cea a unor entități externe, cum ar fi, de pildă, Fondul Proprietății de Stat, investitorii strategici privați români și/sau străini care fac oferte de cumpărare a acțiunilor statului sau de mărire a capitalului social prin aport majoritar de capital privat (societăți mixte). Așadar, privatizarea, ca proces de durată, este un factor de influență directă asupra guvernării corporative în cea mai largă accepțiune a termenului.

În afară de misiunea de a pri-

vatiza, FPS-ul, prin restructurare, urmărește ca societățile comerciale din portofoliul său să devină profitabile, să prezinte un grad de atractivitate mai mare pentru potențialii investitori strategici. Apare firesc ca, în perioada de restructurare, controlul FPS-ului, prin reprezentanții săi, să se manifeste prin urmărirea **eficienței** cu care se cheltuie fondurile alocate în acest scop, fără a interveni în actul decizional operativ.

Odată realizată privatizarea, controlul este efectuat nemijlocit de către decidenții interni în mod precumpănitor. Statul, prin organe specializate ale FPS, controlează în perioada post-privatizare, numai respectarea anumitor clauze contractuale cum ar fi: menținerea profilului unității (pe o perioadă de cel mult cinci ani); menținerea personalului (cel mult doi ani) sau reducerea treptată a acestuia; respectarea prevederilor contractuale legate de „acțiunea de aur” sau contractul de investiții post-privatizare din surse proprii sau rambursările din prețul plătit FPS-ului pentru acțiunile cumpărate (40 la sută până la 60 la sută). (Va urma)

INTEGRAREA și migrația forței de muncă (III)

Dr. Constantin CIUTACU

Canalele de mobilitate de la țările sau regiunile cu salarii mici la cele cu salarii înalte, pentru segmentul inferior al pieței muncii, sunt bine cunoscute și controlate legal astăzi în Uniunea Europeană; din Est pot, însă, veni lucrători pentru segmentele superioare ale pieței muncii occidentale (munca profesională sau cea calificată).

Economia vest-europeană ar putea să-i prefere pe est-europeni așa cum nordul SUA i-a preferat pe europeni în locul negrilor din Sud. Apare aici o competiție între est-europeni și cei din nordul Africii, de pildă, care își caută de lucru în Uniune.

Prin acest raport de muncă din Est, piața muncii din Vest poate deveni flexibilă spre un cost salarial mai redus pentru muncile inferioare refuzate de autohtoni, relaxându-se și presiunile spre creșterea salariale înalte la munca superior calificată.

Dezvoltarea României și a Estului devine posibil dependentă de capacitatea de reținere și motivare a profesioniștilor competenți, dar și a tinerilor; procesul de restructurare economică poate fi el însuși pus sub semnul întrebării.

Este, oare, acceptabil ca pentru aceeași muncă să câștigi de la 1 la 30 de ori mai puțin decât în altă parte? Acest fapt poate crea inclusiv presiuni politice și sociale care o iau înaintea productivității și a nevoilor de competitivitate.

Modelul federal al SUA oferă, între altele, o integrare și o alianță națională a unor state relativ autonome; această autonomie se manifestă și pe piața internă a muncii americane, deși statele au copiat legislația unele după altele. Integrarea statelor americane în cadrul SUA s-a făcut, însă, într-o perioadă istorică destul de îndelungată, pe fondul unor decalaje tehnologice situate la alte cote, atunci când competiția și concurența internă și externă nu erau la nivelul actual; concurența pe piața bunurilor și a capitalului era reglată de europeni care veneau cu ideile și aportul lor la dezvoltarea internă a SUA. La rândul său, integrarea economică a Europei de Vest s-a derulat într-o perioadă mult mai scurtă, fiind susținută de surse de capital european și american, dar și

Întrebarea este: sunt posibile pretutindeni aceleași tehnologii și instituții, care să fie conciliate cu norme „naționale” de administrare, gestiune și salarizare diferențiată, în condițiile persistenței unor serioase decalaje economice?

Pe lângă experiența americană în materie de integrare a pieței muncii, **Europa Occidentală oferă un model sensibil diferențiat**.

Diferențele de flexibilitate internă între diversele piețe europene ale muncii și rigiditatea mai mare a pieței noastre, atât de mult și uneori fals teoretizată chiar de economiștii de marcă, își au explicația tocmai în ignorarea condițiilor istorice concrete și exacerbară încercărilor de a considera valabil un singur adevăr și o singură experiență.

Și pentru Piața Comună Occidentală, **imigrarea** a fost o sursă importantă de flexibilitate. Pentru est-europeni și pentru România, în afara faptului că piața muncii - pentru că și aici a existat, totuși, o piață - a funcționat pe alte principii, imigrarea nu numai că a lipsit dar, în aceste țări, a funcționat **emigrarea**.

Imigrarea a oferit mult timp daruri gratuite pentru piețele muncii din diferite țări; pe lângă câștigul unor brațe de muncă pentru care nu s-a cheltuit nimic din bugetele naționale sau private, aportul de forță de muncă prin **imigrare a fost suportul flexibilității și mobilității, considerate inima oricărei piețe a muncii**.

Nevoia de flexibilizare a pieței muncii este susținută, până la un punct, de importul de forță de muncă; această soluție nu poate, însă, opera pe termen lung, fără consecințe (naționale și internaționale) extrem de sensibile. Contracarea și înlocuirea acestei soluții solicită, între altele, și recurgerea la perfecționarea conținutului și metodelor de formare profesională, care sunt costisitoare.

Piețele occidentale ale muncii au cunoscut numeroase fenomene de imigrare/emigrare, dar și procese continue de perfecționare a sistemelor de formare profesională, corospunzător segmentelor nou conturate și exigențelor tehnologice.

Italia și Spania, de pildă -, donatorii de ieri ai forței de muncă pentru piețele europene - sunt astăzi importatoare; aici imigrează lucrători tineri și puțin calificați. Soluția pentru emigrările din aceste țări a constituit-o forța de muncă ieftină din nordul Africii; aceasta ar putea fi înlocuită cu est-europeni, care au o bună pregătire și o experiență industrială incontestabilă.

Țările occidentale recurg astăzi la serioase măsuri pentru formarea profesională a tinerilor (În Franța, s-a hotărât ca 80% din tineri să aibă bacalaureatul; Spania și Regatul Unit au dezvoltat serios învățământul secundar și superior). (Va urma)

3 *colecția juridică*

La Editura Fundației „România de Măine“

SOCIETĂȚI
COMERCIALE
REGII AUTONOME
COOPERATIE
INVESTIȚII
STRAINE

*calegere legislativă
în domeniul de
Aurelian N. Boidreș
Radu Stancu*

EDITURA FUNDATIEI
ROMANIA DE MAINE

Problematika deosebit de complexă a integrării în N.A.T.O. constituie, în prezent, obiectul preocupării guvernelor, partidelor politice, a unor cercuri largi ale opiniei publice din țara noastră, precum și din alte țări central și est-europene, cât și din țările occidentale. În dorința de a contribui la clarificarea fie și doar a câtorva aspecte ale acestei problematice, Consiliul de Relații Internaționale din cadrul Fundației „România de Măine” a organizat o dezbatere la care au participat: prof. dr. Mircea Nicolaescu, președintele Consiliului de Relații Internaționale, prof. dr. Constantin Vlad, directorul științific al Institutului român de relații internaționale, Valentin Lipatti, ambasador Vasile Șandru, dr. Marin Nedelea. Publicăm, în acest număr, prima parte a textului prescurtat al dezbaterii.

MIRCEA NICOLAESCU

Priorități

La aproape șapte ani de la revoluția din decembrie 1989, pregătirile pentru aderarea României la NATO sunt în plină desfășurare diplomatică, paralel cu eforturile de modernizare a armatei și de creare a compatibilității sistemice, de perfecționare a intercomunicării și de amplificare a participării țării noastre la acțiunile organizate în cadrul „Parteneriatului pentru Pace” și operațiilor de reinstaurare a păcii în Bosnia. Se poate spune, după părerea mea, că, în ansamblul politicii românești de integrare în organisme euro-atlantice, pașii făcuți spre NATO și recepționarea practică a seriozității și temeiurilor acestora constituie, în momentul de față, o contribuție de reală importanță la recunoașterea internațională a opțiunii prioritare pentru reapropiere de Occident, consemnată în programul revoluției din decembrie.

Aderarea României la NATO nu este nici întâmplătoare și nici de circumstanță; ea este o componentă esențială a programului de reconstrucție democratică postcomunistă a societății românești, ca ipostază majoră a securității naționale și antrenare a factorului militar, deopotrivă cu cel politic, la menținerea păcii și a relațiilor de bună vecinătate pe continent și nu numai. Integrarea României în NATO are în vedere, fără îndoială, umplerea vidului de securitate apărut pentru țara noastră prin autodizolvarea Tratatului de la Varșovia și dramatica izbucnire conflictuală ce a însoțit descompunerea fostei Iugoslavii. Dar opțiunea pentru Tratatul Nord-Atlantic înseamnă, cred, mult mai mult; ea este una din direcțiile și modalitățile reedificării post-totalitare a țării noastre și reasezării acesteia pe făgașul democratic și economiei de piață în drumul spre noua societate informatizată a secolului XXI. Ea are în vedere, ca, de altfel, întreaga politică a țării noastre, folosirea noilor condiții naționale și internaționale apărute în urma dispariției „războiului rece” și „confruntării ideologice” în scopul propriei reconstrucții și participării la gestiunea interdependențelor mondiale.

În analiza stadiului integrării țării noastre în NATO se impun, consider, câteva repere. În primul rând, acest

ROMÂNIA ȘI NATO

Opțiuni și controverse într-o dezbatere cu informații și argumente mai puțin... dezbătute

proces trebuie considerat nu izolat, ci în ansamblul tuturor acțiunilor și direcțiilor ce prefigurează integrarea României în toate structurile europene și euro-atlantice. Această opțiune are în vedere și aderarea la „Parlamentul European”, al cărui membru deplin este deja, și statutul de membru asociat al „Uniunii Europene”, de a cărei asistență, inclusiv materială și în experti, beneficiază în multiple domenii ale dezvoltării social-economice; țara noastră este, de asemenea, membru al „Uniunii Parlamentare euro-atlantice”, ca și membru fondator al O.S.C.E., care și-a sărbătorit, anul trecut, două decenii de existență.

A doua remarcă: obiectivele și domeniile activității acestor structuri resimt puternic șocul produs de lichidarea totalitarismului în înfățișarea sa politică atât în fostele state socialiste, din centrul și estul Europei, cât și ca subsistem al relațiilor mondiale. Procesul reintegrării noastre în configurația politico-economică și de securitate europeană comportă realizarea compatibilității de sistem în privința atât a întregii entități naționale, cât și a tuturor subsistemelor: juridico-statal, economic, al comunicațiilor și căilor de transport, amenajării teritoriului, de securitate și apărare națională și a componentelor acestora. Transformarea în realitate instituțional-factice a valorilor comune recunoscute este, în fapt, calea de consolidare a solidarității de interese cu cea de acțiune, are în vedere toate domeniile comunității de acțiune, dar și interacțiunea lor. Tranziția și reforma lor nu se petrec în același ritm: modernizarea și democratizarea apărării naționale se înfăptuiesc într-un ritm evident mai accelerat decât economia națională. Progresele realizate în punerea de acord a structurilor de apărare și securitate, noua concepție și noua viziune strategică privind apărarea națională, acomodarea la exigențele dialogului cu forțele armate și instituțiile comunitare sunt mult avansate față de schimbările din plan economic, fiind, fără îndoială, impulsionate și de factorul juridic-legislativ. Dar exigențele, costurile integrării în NATO nu sunt mici, iar gradul de suportabilitate financiar-economică a acestora nu este comparabil cu cel al țărilor membre. Or, eforturile politico-diplomatice deosebite făcute pentru întreținerea și amplificarea dialogului cu statele membre și instituțiile NATO sunt doar în parte sprijinite de rezultatele dezvoltării economice. Progresele reale făcute în democratizarea inclusiv a instituției militare, deopotrivă

cu reasezarea conceptelor strategice și securitate națională, stabilitatea politico-socială și relațiile de bună vecinătate promovate de țara noastră consolidează, neîndoind, apropierea de NATO. Nu ar trebui neglijate în ofensiva privind cuprinderea țării noastre în primul eșalon ai celor admiși nici antecedentele participării României la sprijinirea declanșării și desfășurării CSCE și nici comportamentul său față de invadarea Cehoslovaciei în 1968, precum și limitele participării la Tratatul de la Varșovia.

MARIN NEDELEA

Cu demnitate

Un lucru necesar și util poate fi însă făcut bine sau prost. Dacă intrarea României în N.A.T.O. pare să fie, cel puțin în conjunctura mondială actuală, o soluție fără alternative echivalente, acceptabile, modalitatea realizării ei are, neîndoind, o importanță specială, de aceasta putând să depindă locul ce-l vom ocupa și felul în care vom fi tratați în cadrul alianței. Una este să intri undeva cu fruntea sus, întâmpinat de gazde cu considerație, alta - să fii introdus pe scara din dos, după ce ai așteptat umil, cu căciula în mână, la poartă! După părerea mea, modalitatea în care s-a abordat această problemă, precipitarea și crisparea cu care se acționează, prin rugăminți permanente și contraservicii servile, nu sunt de natură să ne asigure o integrare în demnitate.

Cauza principală a acestei tactici pe care, personal, o socotesc eronată, de mirare din partea unui stat care avut în trecut o diplomație recunoscută prin abilitatea ei, rezidă în conceperea operațiunii aderării la N.A.T.O., în primul rând, ca o chestiune de politică internă. În fața unei opoziții care se făcea a fi preferată Occidentului și, deci, singura în măsură să obțină primirea României în organizațiile economice și politico-militare euro-atlantice, fosta putere a suprasolicitat, făcând din aceasta obiectivul primordial al politicii sale, în speranța de a obține bunăvoința completă a cercurilor occidentale influente, pe care s-o adauge, ca un ferment de consolidare, la un sprijin intern cândva larg majoritar, dar erodată ulterior datorită modului în care a conceput și înfăptuit politica tranziției.

Din păcate, credința fatalistă că numai

Occidentul poate rezolva, în locul nostru și în beneficiul nostru exclusiv, problemele țării pare să domine, măturisit ori nu, viziunea actuală a clasei politice de la noi. Până unde poate merge această autoamăgire naivă și primejdioasă ne-a arătat-o, între altele, o recentă discuție la Televiziunea națională a câtorva savanți politologi, dintre care unul declara fără ocol și fără jenă: numai dictatul străinătății ar putea scoate România din situația actuală! De aici până la convingerea că intrarea României în N.A.T.O. o va elibera deplin și definitiv de orice griji, singura preocupare a multor politicieni rămânând rotunjirea averilor, nu mai este nici măcar un pas!

CONSTANTIN VLAD

Costuri

După cum se știe, orientarea României spre integrarea ei în structurile euro-atlantice este susținută de marea majoritate a partidelor politice cu pondere importantă în viața țării. Iar potrivit unor sondaje de opinie, aproximativ 95% din populație aprobă atât linia de aderare la Uniunea Europeană, care înseamnă, implicit, aderarea la Uniunea Europei Occidentale, adică la o structură propriuzisă de securitate, cât și linia integrării în Alianța Nord-Atlantică.

Acest sprijin acordat integrării este, desigur, unul din atuurile admiterii României în Uniunea Europeană și în NATO, țara noastră cunoscând procentele cele mai ridicate în rândul candidaților, în această privință. Personal, însă, mă îndoiesc că, în ceea ce privește sprijinul popular, procentul indicat mai sus reflectă cu acuratețe realitățile. Aceasta, nu în sensul că sondajele de opinie ar fi fost efectuate într-un mod lipsit de profesionalism, ci în sensul că societatea românească, luată în ansamblu, conștientizează numai într-o măsură, de pildă, consecințele, costurile, atât politico-militare, cât și materiale pe care le implică dobândirea de către România a statutului de membru a NATO. Pentru că, deși linia integrării în structurile euro-atlantice angajează pe termen lung destinele poporului român, ea a fost puțin dezbătută în profunzime. Dacă o astfel de dezbatere ar avea loc, s-ar putea ca procentele privind sprijinul populației pentru integrare să arate altfel.

Mi se par semnificative, în acest sens, cele relatate de un om de știință ceh la o masă rotundă la care am participat, recent, la Academia Diplomatică din Viena, pe tema securității în Europa Centrală. Astfel, procentul în care cehii sunt favorabili intrării țării lor în Alianța Nord-Atlantică a scăzut dramatic după ce guvernul de la Praga a declarat public că, în cazul intrării în NATO, Republica Cehă este gata să primească pe teritoriul național baze militare cu armament nuclear. În mod concret, de la peste 60% sprijin acordat înainte de declarația guvernului, după această declarație, doar 15% și-au menținut pozițiile favorabile, 75% s-au pronunțat împotriva aderării, din aceștia 55% fiind categoric împotriva.

Desigur, starea de spirit și poziția opiniei publice sunt relativ flexibile, dar ele înregistrează și anumite constante, care nu pot fi negate. Spre a mă referi la problema costurilor materiale, amintesc că, în martie a.c., Oficiul pentru Bugete al Congresului american a dat publicității sumele care ar trebui cheltuite în următorii 15 ani în cazul admiterii în NATO a trei țări - Polonia, Cehia, Ungaria. Și anume, costul total s-ar ridica la 127,7 miliarde dolari, din care 18,9 miliarde ar reveni Statelor Unite, 54 miliarde, celorlalte state membre ale Alianței și 51,8 miliarde noilor intrați în rândurile NATO. Unii spun că cifrele respective sunt exagerate, alții, dimpotrivă, că ele acoperă doar în parte costurile reale ale acestei extinderi limitate a Alianței. Nu încap îndoiele, însă, în ce privește faptul că accederea în NATO va însemna, pentru statele admise,

o povară enormă.

Iată aspecte pe care, sunt convins, opinia publică românească le înțelege doar în parte, ca să nu mai vorbim despre faptul că orice sondaj de opinie are limitele lui în surprinderea realităților. De aceea, dată fiind importanța crucială pe care opțiunea României pentru integrarea în structurile euro-atlantice o are, consultarea populației va trebui, cred, să ia forma nu a unor sondaje de opinie, ci a unui referendum, precedat de dezbateri cu adevărat naționale, atât ca întindere, cât și, mai ales, ca profunzime.

MIRCEA NICOLAESCU

Imprevizibilul

Nu puține sunt necunoscutele dinamicii evoluțiilor internaționale ale momentului de față de care depind perspectivele aderării și primirii țării noastre în NATO.

Dintre acestea trebuie reținute, în primul rând, înseși căutările ce au loc în cadrul organizației și dezbaterile din cercurile politice euro-atlantice privind elaborarea obiectivelor Tratatului. Precum se știe, Organizația a luat naștere în condițiile „războiului rece” și întreaga sa existență, până în 1990, a fost destinată apărării statelor membre împotriva unei eventuale agresiuni militare sovietice. Rămăsă fără motivația sa esențială, Organizația nu și-a definit încă obiectivele actuale. S-a implicat și acționează în acțiuni de restabilirea și menținerea păcii, precum cele din spațiul fostei Iugoslavii. În al doilea rând, este vorba de implicarea predominant politică și diplomatică a Organizației în stabilirea unor noi relații cu Federația Rusă, îngrijorată firesc de nedizolvarea și a organizației militaro-euro-atlantice odată cu cea opusă, a Tratatului de la Varșovia, deși ambele au înfrunțat, în esență, factorii militari și politici ai confruntării cunoscute sub denumirea de „război rece”. O altă problemă, strâns corelată cu cele de mai sus, o constituie soluționarea cererilor de aderare a fostelor țări socialiste din centrul și estul Europei și extinderea sa spațială în această direcție. Amânată pentru moment, rezolvarea acestor solicitări este, în momentul de față, puternic influențată de competiția dintre statele grupului de la Vișegrad și celelalte state aspirante, printre care și România, pentru a fi primite într-un prim val. Diplomația românească a depus, mai ales în ultima vreme, stăruințe deosebite pe lângă cancelariile principalelor state membre cu greutate în decizia finală și a obținut promisiuni încurajatoare privind analiza nediscriminatorie a cererii țării noastre și a acceptării acesteia odată cu celelalte state central-europene. Semne de întrebare ridică, totuși, pozițiile diferite ale principalelor puteri membre ale Organizației și, în orice caz, absența unei atitudini comune privind acceptarea țării noastre în primul val de state nou primite. Persistă încă stereotipul acceptării, în primul rând, a statelor considerate a fi mai pregătite pentru a face față obligațiilor decurgând din statutele Organizației și în privința gradului de democratizare a societății, cât și a dezvoltării economice.

CONSTANTIN VLAD

Dezvoltarea economică

În legătură cu acest ultim aspect, aş vrea să relievez următoarele aspecte. În ultima vreme, s-au înmulțit știrile privind includerea, între criteriile admiterii în Alianță, a nivelului de dezvoltare economică a țărilor candidate, nivel din care

decurge și capacitatea lor de a-și asuma costurile integrării. Și nu de puține ori, pe seama unor „oficiali NATO” se pun afirmații de genul: „Bucureștiul a făcut progrese uriașe pe plan militar și îndeplinește condițiile de aderare, dar din punct de vedere economic, candidatura României nu este pregătită”. Aș releva în această privință două chestiuni.

Mai întâi, după constatarea mea, pe plan internațional, se vehiculează date diferite privind dezvoltarea economică a României și se poate afirma, cred, că anumite cercuri urmăresc discreditarea României, descalificarea ei în cursa de integrare. Și, din păcate, astfel de jocuri cu cifrele sunt preluate, adeseori, și în România, atât de către unii oameni politici, cât și de către presă, fie din lipsă de informație și discernământ, fie din interese îngust partizane, în dauna adevărului și a intereselor naționale generale. Astfel, invocându-se statistici ale Uniunii Europene, se susține că România ar avea un produs pe locuitor reprezentând doar aproximativ 17% din media Uniunii Europene. Am calculat personal datele respective pe baza Raportului pe 1996 al Băncii Mondiale și reiese că, în 1994, în România, produsul intern brut pe locuitor, calculat în funcție de puterea de cumpărare, reprezenta 22,44 la sută din media Uniunii Europene. Desigur, și în acest caz, distanța României față de țările membre ale Uniunii este considerabilă. Dar ea nu oferă temei pentru tentativele de a prezenta România ca o țară care s-ar afla într-un fel de „înapoiere endemică”, de natură să-i nege vocația ei europeană și să-i bazeze drumul spre integrare în structurile euro-atlantice.

În al doilea rând, comparațiile între țări se fac fie exclusiv, fie, în principal, pe baza indicatorului privind produsul intern brut pe locuitor, care rămâne, în realitate, destul de aproximativ, chiar atunci când este ameliorat prin aplicarea coeficientului referitor la puterea de cumpărare. Aș aminti, în acest context, că, în lucrarea editată recent de Fundația „România de Mâine” **Starea națiunii 1918-1996**, se propune un indicator mult mai adecvat de măsurare a nivelului de dezvoltare economică a țărilor, și anume, capacitatea economiei naționale de a produce bunuri și servicii. Acest indicator arată ce se află în spatele produsului intern brut pe locuitor și permite o abordare mai complexă a problemei comparației nivelului de dezvoltare a țărilor și un răspuns, cred eu, mai adecvat dat problemei respective.

Consider că o astfel de abordare ar pune într-o altă lumină perspectivele integrării europene și euro-atlantice a României. Pentru că, în realitate, posibilitățile economiei unei țări de a răspunde cerințelor integrării - și, în context, de a acoperi costurile acesteia - nu depind doar de nivelul produsului intern brut pe locuitor, ci, mai ales, de capacitatea ei de a produce bunuri și servicii, desigur, în condiții de competitivitate. O astfel de capacitate condiționează, în fapt, și perspectivele creșterii produsului intern, atât a celui general, cât și a celui pe locuitor, posibilitățile efective ale economiei de a răspunde solicitărilor integrării. Revenind la NATO, personal consider că important nu este atât nivelul produsului intern brut pe locuitor, deși, evident, acesta își are semnificația sa, cât, mai ales, capacitatea economiei unei țări candidate de a susține efortul național pe care-l presupune îndeplinirea responsabilităților decurgând din calitatea de membru al Alianței. În mod obiectiv, România cu economia sa, cu capacitatea sa productivă, inclusiv în domeniul militar - desigur, restructurată și modernizată în mod corespunzător, în procesul tranziției - poate fi un partener atractiv și eficient pentru statele NATO și pentru Alianță în ansamblu.

MIRCEA NICOLAESCU

Aprecieri nefondate

În afară de probleme ținând de dificultățile ce pot apărea privind nivelul de dezvoltare economică, în calitate de criteriu al primirii în NATO, aş sublinia faptul că nu trebuie să fie eludate nici neclaritățile provenite din pretenția altor organisme occidentale de a se implica în probleme de securitate. Ilustrativă este, în această privință, „Declarația de la Maastricht” din 1 februarie a.c. a Uniunii Europene, ce prevede, pentru viitorul acestei organizații, „evidențierea unei identități proprii”, în special prin promovarea unei politici externe și de securitate comune, mergând până la o „politică de apărare comună și de cooperare mai strânsă în domeniul armamentelor”. Apoi, nu pot fi ignorate nici atitudini și poziții diferite ale statelor membre, bazate pe viziuni diferite privind însemnătatea geostrategică a țării noastre, dar și reflexe generate de resentimente istorice ale unora din statele membre. Interese și jocuri oculte și chiar fățușe își fac locul și în persistența imaginii, devenită stereotip, a țării noastre în legătură cu rezolvarea „în spirit european” a problemei drepturilor omului și, mai ales, a drepturilor minorităților, chiar după semnarea Tratatului de bază româno-ungar. Aprecieri nefondate, denaturări, acuzații cu accente puternic revizioniste, se fac auzite nu numai la Budapesta, dar și în declarațiile unor înalte personalități politice din Occident, din instituțiile comunitare, din NATO. Aderarea la NATO se desfășoară, ca, de altfel, întregul proces al integrării, ca o cursă contra cronometru, dar care implică nu numai reconsiderarea factorului militar și reconvertirea sa în mijloc de cooperare, pace și securitate colectivă, ci și restructurarea întregii societăți și a întregului sistem internațional.

MARIN NEDELEA

Temeri îndreptățite

Reluând ideea pe care am expus-o anterior, aş spune că o altă cauză invocată de oamenii politici din țara noastră în justificarea grabei de aderare cu orice preț, în primul eșalon al lărgirii N.A.T.O., este vecinătatea (acum relativă) a unei Rusii încă imprevizibile, ale cărei reflexe imperiale sunt tolerate cu fățarnicie de către Occident. Dacă lăsăm, însă, la o parte acuzațiile sacramentale ale dreptei, care bănuiește și va bănui orice guvern aflat la stânga ei de nostalgia totalitară și filoruse, persistența unor pericole dinspre o eventuală Rusie naționalist-agresivă justifică o politică de asigurare prudentă a la longue contra acestora, dar nu una panicardă, care poate împinge la erori de perspectivă. Deocamdată, însă, tema și teama de Rusie rămân, în mare măsură, și ele o dispută de politică internă, alimentată mai degrabă de divergențe politico-ideologice între partide.

În fine, o altă problemă internă care pare a fi cântărit greu în definirea manierei apropierii noastre de N.A.T.O. este eterna chestiune a minorității maghiare. Agresivitatea neașteptată cu care s-au manifestat conducătorii acesteia după 1989, nu fără legătură cu contextul maghiarimii de peste hotare, a contribuit masiv la punerea într-o lumină proastă a României în lume și la o anumită intimidare a guvernelor, și aceasta, paradoxal, cu sprijinul tacit ori explicit al unor partide românești. Oamenii politici lucizi, cu experiență, nu pot însă miza pe o închidere definitivă a problemei minorității maghiare prin simplul efect al apartenenței comune a Ungariei și

României la N.A.T.O. Dacă actualul guvern socialist din Ungaria se situează pe o poziție rațională și rezonabilă, viitoare guverne ungare de dreapta vor avea, precis, alte poziții. Nimic nu garantează că agitații revizioniste maghiare nu se vor bucura de sprijinul unor cercuri influente înăuntrul N.A.T.O. Situație care nu trebuie să ne ia prin surprindere.

VASILE ȘANDRU

Marile puteri

În legătură cu poziția Rusiei împotriva extinderii N.A.T.O. spre Est, aş dori să spun că se invocă o serie de argumente, din care principalele ar fi următoarele: fostul președinte al URSS, Mihail Gorbaciov, a declarat în mai multe rânduri că, în 1990, când a acceptat retragerea trupelor sovietice din Germania, președintele SUA, G. Bush, și cancelarul RFG, Helmut Kohl, au promis că NATO nu se va extinde spre Est nici măcar cu un centimetru (cum a precizat, recent, ministrul de externe Evgheni Primakov). Din partea occidentală s-a arătat, însă, că cei doi lideri nu și-au asumat un astfel de angajament, ci au promis că NATO nu va întreprinde nimic de natură să dăuneze securității Uniunii Sovietice.

Într-un comentariu publicat recent de ziarul „Nezavisimaa Gazeta”, sub semnătura lui Serghei Rogov, directorul Institutului pentru SUA și Canada al Academiei Ruse de Științe, se apreciază că primirea în NATO a unor noi membri (a nominalizat Polonia, Cehia, Ungaria și Slovenia) înseamnă că „va intra într-o nouă fază procesul de reîmpărțire postbelică (după „războiul rece”) a lumii”. Primirea în Alianța Nord-Atlantică a țărilor foste participante la Tratatul de la Varșovia „poate duce la transformarea NATO într-o organizație politico-militară dominantă pe continentul european. Ca urmare, Rusia, nefiind membră a acesteia, se poate afla exclusă din noul sistem de securitate în Europa”. Or, „Rusia nu dorește să accepte să poarte povara geopolitică a înfrângerii Uniunii Sovietice în războiul rece, să se împace cu o situație de inegalitate în drepturi în noul sistem european”. Se menționează, de asemenea, faptul că raportul de forțe militare convenționale în Europa, care era de 3:2 în favoarea fostei URSS, a devenit, un raport, cu Rusia, de 3:1 în favoarea NATO, iar prin primirea noilor membri va crește la 4:1.

Aceste raționamente caracteristice perioadei confruntării Est-Vest, în care se invocă o nouă „reîmpărțire” a lumii, pornesc, evident, de la concepția tradițională specifică marilor puteri, obișnuite să trateze popoarele din spațiul baltic-pontic-adriatic (pentru a desemna mai precis ceea ce se denușește, adeseori, destul de confuz, Europa Centrală și de Est) ca simple obiecte, ca monede de schimb în jocul dintre ele. Nu se ține seama de schimbarea, fără precedent în istorie, care s-a produs în acest spațiu, când, după prăbușirea URSS și a celorlalte regimuri totalitare, toate popoarele și-au creat, unele pentru prima dată, state naționale independente, democratice. Aceste popoare nu mai acceptă ca soarta lor să fie decisă peste capul lor în conclavurile marilor puteri; ele vor să se bucure nestingherit de dreptul la liberă opțiune, inclusiv în ceea ce privește calea de asigurare a securității.

Abordând problema extinderii NATO în termeni specifici epocii „războiului rece”, partea rusă nu ține, cred, seama de schimbările esențiale care s-au produs, inclusiv în cadrul NATO, ce parcurge un proces de transformări profunde, caracterizate, în primul rând, prin deschiderea sa spre exterior (crearea COCONA, Parteneriatul pentru Pace ș.a.), inclusiv spre Rusia, care întreține relații active atât cu cartierul general al Alianței, cât și cu membrii acesteia. (Va urma)

Exigențele unei abordări științifice

(Continuare din pag. 1)

Caracterul analitic al cercetării științifice multidisciplinare a vieții sociale poate veni în sprijinul evoluției armonioase a societății, al conlucrării autorităților publice între ele și, bineînțeles, cu toate categoriile de cetățeni în spiritul Constituției și legilor țării. O asemenea cercetare are menirea să ofere imaginea societății românești actuale, să semnalizeze tendințele spre a se putea interveni corectiv oriunde este nevoie, în concordanță cu aspirațiile și idealurile oamenilor, ale ansamblului social.

Revenind la demersul analitic al lui Petre Andrei sau la retrospectiva sa istorică, sunt de

reținut fazele instituirii autorității odată cu progresul organizării politice a societății, faze care au evoluat continuu, însă nu liniar - ascendent și nici în afara unor constrângeri. Cum observă concludiv sociologul român, „evoluția societății și a cugetării umane constituie un neconținut proces de eliberare a individului de sub presiunea totală a autorității sau mai bine zis un proces de umanizare și de autonomizare a autorității, căci de la forma mistică-religioasă, autoritatea a trecut la forma umană de azi și în loc de autoritatea constrângătoare de altă dată, impusă din exterior, avem acum autoritatea care, deși este exterioară, are totuși rădăcinile sale și în sufletul nostru

și își găsește justificare în rațiunea omenească” (p. 342-343).

Însă ideea de autoritate, ca expresie a practicii sociale a istoriei, nu a fost și nu poate fi statică; dinamica ei a urmat și uneori a premers dinamica societății. Pentru cercetarea socială, dar și pentru practică constituie un fertil punct de plecare teza lui Petre Andrei potrivit căreia „autoritatea e supusă unui proces causal social immanent, deoarece nu voința unui singur individ poate înlocui sau modifica o autoritate, ci e nevoie de schimbarea întregului mecanism social” (p. 343).

Pentru cercetarea științifică este însă important a nu confunda manifestările autorității sau formele ei istorice diverse cu autoritatea însăși. Tema necesită, desigur, o abordare specifică, aparte, sociologică și istorică.

1. Petre Andrei, *Opere sociologice*, vol. III, Editura Academiei, București, 1978, p. 340. Trimiterile ulterioare la acest volum sunt menționate în text.

Să fim noi înșine!

(Continuare din pag. 1)

Toți barbarii, în năvălirile lor, s-au lovit de ele și noi am putut astfel să-i asimilăm. Am opus, deci, o mare putere de rezistență la tendințele de asimilare, pe care nu toate popoarele o au. Pe acest spirit de rezistență trebuie să ne întemeiem identitatea noastră etnică.

- Ați atins o problemă extrem de actuală prin invocarea acestor date naturale și tocmai

de aceea, îngăduiți-mi să vă întreb: ne mai putem mulțumi cu asemenea date naturale, inclusiv geografice, care astăzi comportă un caracter extrem de relativ? Nu cumva prin frecvența lor invocare riscăm să ne atenuăm conștiința critică și să ne mobilizăm energiile parcă din ce în ce mai greu?

- Există, într-adevăr, acest pericol pentru a cărui preîntâmpinare se cere să conștientizăm imperativul păstrării identității

noastre. De unde și nevoia de a apela la cărturarii autentici, valoroși. Ei trebuie să fie protejați și intens solicitați, puși la locul de frunte ce li se cuvine pentru a putea să-și dea măsura valorii lor și a-și apăra națiunea.

- Și dacă tocmai asemenea intelectuali sunt cei dintâi care capitulează și în loc de a ne apăra identitatea etnică ne cer, dimpotrivă, să renunțăm la ea, să fim în primul rând europeni și abia după aceea români?

- O, atunci este o mare nenorocire. Cosmopolitismul este o catastrofă. Dezinformează și apoi destramă etniile și națiunile întregi. Există, într-adevăr, și la noi unii care, sub masca europenismului, susțin că trebuie să ne punem în cap numai cenușa, să ne înfățișăm pe larg defectele, toate înfrângerile suferite ca popor, toate degradările spiritului. Ei uită sau se prefac a nu pricepe că dacă vom tot vorbi astfel, vom ajunge să fim cum vorbim. De aceea trebuie să respingem categoric asemenea atitudini restrictive prin negativismul lor. Noi trebuie să însușim curaj, mai ales tinerelor generații, dorința de a trăi în armonie în spațiul nostru național. Să ne înfrățim cu vecinii noștri și să ducem aceeași politică de apărare națională, pentru că și astăzi există, la unele popoare, tendința de a cotropi, de a acapara teritoriul sau, dacă nu, de a trăi pe spinarea altora, folosind instrumente economice sofisticate. Asemenea popoare se cred mari, se cred puternice pentru că au o populație numeroasă, dar, din fericire pentru diversitatea omeniilor, inteligența națională nu ascultă de număr.

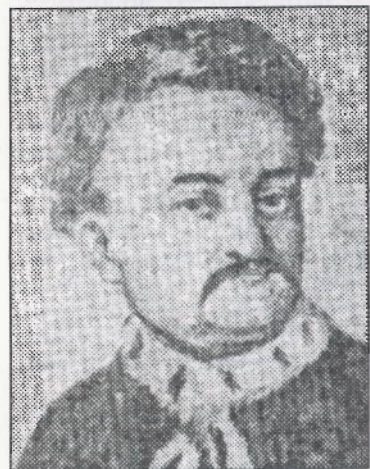
- Vorbești despre curajul pe care trebuie să-l însușim tinerelor generații. Ce fel de curaj?

- Curajul de a fi tu însuși. De a nu imita pe nimeni pentru că valoarea nu se întemeiază pe imitație. Occidentul, de pildă, are mari virtuți, dar spre a le înțelege trebuie să fii inteligent, să ai personalitate, să primești o influență ca pe un factor catalizator, cum bine spunea Lucian Blaga. Aceasta este deosebirea între o influență benefică și una malefică. Când te ridici deasupra celui lui ca model, influența este benefică, iar când cobori sub el, influența este malefică.

- Și din păcate tocmai această din urmă influență se manifestă în limbă, așadar, în cel dintâi atribut definitoriu al etnicității noastre. Cum ex-

plicați, stimate domnule profesor, acest fenomen absolut paradoxal, întrucât el se manifestă cel mai dureros tocmai aici, în zona specificului nostru național?

- Este un fel de modă această invazie a barbarismelor care cotopește limba noastră. Dar o modă care se cam prelungește și devine, într-adevăr, foarte periculoasă. De aceea trebuie să-i punem capăt în cel mai scurt timp. Avem datoria să păstrăm cu sfințenie limba română pentru că ea este instrumentul de gândire al tuturor generațiilor, trecute, prezente și viitoare. Pierzând-o, ne pierdem pe noi înșine, identitatea noastră, care îndeosebi prin limbă își demonstrează marea ei bogăție și valoare. Pe Eminescu l-am citit succesiv și aprofundat de peste 50 de ori și de fiecare dată am avut o nouă revelație a frumuseții și bogăției limbii noastre, despre care mărturisesc și străinii. Iorgu Iordan povestea o întâmplare din Spania. Era acolo la o reuniune lingvistică la care participau specialiști în romanistică. A fost un fel de concurs, același text s-a citit în toate limbile romanice. Limba cea mai bine înțeleasă, cea mai sonoră și mai elegantă a fost limba română. Experiența aceasta aveam s-o reeditez cu însumi, acum vreo 15 ani, la un congres în Italia, unde erau prezenți, în plus, greci și turci. Aceași impresie generală de idiomi romanice larg inteligibile. De unde vin asemenea impresii? Din faptul că noi am moștenit în limba noastră termenii foarte apropiați, iar uneori chiar identici ca pronunție cu cei din limba latină. Este o bogăție fără seamăn. De aceea se cuvine s-o păstrăm, s-o protejăm ca pe lumina ochilor. Nu-i o metaforă, este o realitate fizică. Fără limba română am rămâne orbi și am pieri din istorie.

Reprezentant de seamă al umanismului în Țările Române, Constantin Cantacuzino (1650-1716) - stolnic, diplomat, istoric și geograf, adeptul neînfricat al unei politici antiotomane - a rămas în memoria istoriei ca autorul unei hărți a Țării Românești tipărite la Padova, în anul 1700. De asemenea, el a elaborat *Istoria Țării Românești dintru început*, rămasă neterminată, în care demonstrează cu convingere, invocând o solidă argumentație, unitatea și continuitatea poporului român pe teritoriul străvechii Dacii.

Dar poate puțin se cunoaște faptul plin de semnificație că Stolnicul Constantin Cantacuzino a avut șansa de a studia la celebra Universitate din Padova, care a exercitat în tot Evul Mediu și, mai ales, în timpul Renașterii o covârșitoare fascinație culturală, atrăgând auditorii și studenți nu numai din întreaga Italie, ci și din întreaga lume, din Franța, Germania, Ungaria, Polonia și, după cum vom vedea, și din România. Profesori ca Piccolomini, Cremonini, Pomponazzi, Gualielmini, Galileo Galilei, Fallopius, o libertate mai mare de gândire ca în alte universități europene, viața veselă, ușoară, cu serbări fastuoase, baluri și jocuri cavaleresti, fama bogatelor biblioteci publice și particulare, precum și atracția irezistibilă pe care o exercita Veneția apropiată, cu toate minunile

Înaintași iluștri Studentia Stolnicului CANTACUZINO

sale, au adus aici elevi ca Dante Aligheri, Petrarca, Montaigne, Torquato Tasso sau Zamoyski, neînduplecatul dușman al lui Mihai Viteazul, fost rector al universității padovene și apoi cancelar al Poloniei. Amintirea pe care i-o lăsară învățatului și viteazului polon, anii petrecuți la Padova nu s-a putut șterge toată viața, și el declara cu mândrie ori de câte ori avea prilejul: „Padova m-a făcut om”.

Istoria acestui faimos focar de cultură umanistică a fost scrisă de multe ori chiar de iluștri elevi care s-au adăpat la lumina lui, una din cele mai interesante descrieri de acest fel ne-a lăsat-o Michel de Montaigne, care a găsit, în 1580, Universitatea din Padova încă în toată splendoarea vieții sale caracteristice, cu certurile dintre corporațiile studențești ce aduseseră la disperare pe locuitorii pașnici, cu alegerile de rectori care degenerau adeseori în adevărate lupte de stradă, cu orgiile și serbările muzicale, cu jocurile și cavalcadele zgomotoase, cu balurile și cu concursurile atletice prelungite zile întregi, toate sub ochiul vigilent, dar mai îngăduitor ca aiurea, al bisericii și al inchiziției. Floarea studențimii însă, și mai ales cei veniți din Germania și Polonia, studiau serios, îngălbeneau pe manuscrise antice, străduindu-se să le descurece slova și spiritul, auzind cu nesăț profesori iluștri și ducând apoi, deparat, în țările lor, după ani de muncă sârguitoare, mult râvnită și autoritară diplomă de jurist, teolog, medic sau iatrofilosof.

Când, în 1667, unchiul lui Brâncoveanu, Stolnicul Constantin Cantacuzino, acel care poate fi socotit una dintre cele mai importante figuri

printre boierii români din secolul al XVII-lea, se hotărî să-și desăvârșască învățătura, începută la Constantinopol, plecând la Veneția și apoi la Padova, unde a rămas aproape doi ani, în bătrâna și faimoasa universitate, care, fără să-și fi pierdut strălucirea de odinioară, începuse, totuși, să se resimțea de concurența pe care i-o făceau celelalte școli înalte din afară. De la catedra unde, în 1610, marele Galileo afirmase pluralitatea lumilor siderale, cuvântul unui Vallisneri atrăgea încă mulțime de studenți, în special orientali, care preferau și condițiile materiale în care se putea studia în această școală.

Printr-o minune s-a păstrat carnetul personal în care Stolnicul Cantacuzino a avut buna inspirație să-și consemneze notele de călătorie de la Constantinopol la Veneția și Padova, cheltuielile sale zilnice, precum și alte detalii interesante. În luna ianuarie 1667 - seria el -, boierul nostru s-a imbarcat din insula Chalki pe corabia Madona del Rosario și cu frica în sân, strecurându-se printre insulele Ionice bătute de pirați, trecând pe la Ragusa, ajunge cu bine la Veneția, la 19 februarie, unde șezu până în aprilie când plecă la Badua, trăgând acolo la un localnic, Ioan Filip Cornilic, împreună cu tovarășul său de drum și de studii, grecul Babuli. Un preot, anume Alvizio Florio îl găzdui dându-i casă, masă și 15 galbeni pe lună, probabil în urma unor înalte recomandări. În iulie și-a început Cantacuzino, cu vrerea lui Dumnezeu, studiile de logică cu învățatul Albanie Albanez, cu care le-a și sfârșit, cu bine, începând apoi să învețe fizica. Ascultă lecțiile unui Antonio Dall Acqua și pe acelea ale

învățăturii grec Arsenie Kaludis, rectorul Colegiului Cottunian, o fundație specială pentru studenții orientali.

Rând pe rând, Cantacuzino învață matematica „lui Efelid” geometria, cele opt cărți ale „Fisiceii” și, tot cu ajutorul lui Dumnezeu, învață, cu același Albanez, și „despre Suflet”. Carnetul acesta de însemnări cuprinde și socotelile bănești ale studentului nostru, precum și unele detalii asupra vieții particulare pe care a dus-o boierul român la Padova. Așa aflăm că, în martie 1686, se mută, după ce dăduse drumul credincioasei sale slugi, grecul State, într-o cameră mobilată la tânăra doamnă Virginia Romana, împreună cu un oarecare Martin Hermann, un neamț mai vârstnic, care încasa chiria și ținea cheltuielile casei, având probabil, grijă ca să nu se prea plictisească tânărul său chirieș. În biblioteca Stolnicului se găseau, pe lângă cărțile de școală și dicționarele trebuincioase, și o seamă de clasici ca Homer, Terențiu, Virgiliu, Horațiu, Quintus Curtius, Martial, Epictet, Aristotel, Lucian, precum și câteva istorii ale dogilor venețieni sau proverbele lui Erasmus. Lista acestor cărți pe care le cumpărase sârguincios student dezvăluie seriozitatea studiilor ce le făcea, precum și dragostea, nedesmințită toată viața, ce o arăta pentru cărțile sale; ele aveau să se piardă mai toate odată cu tragicele evenimente de mai târziu, în care învățatul, dar nenorocosul boier, avea să-și piardă viața împreună cu atâția membri ai ilustrei sale familii.

Sfârșind cu bine studiile la Padova, după ce a tipărit în seminarul de aici o hartă a Țării Românești, cu litere grecești, folosită apoi de secretarul lui Brâncoveanu, italianul Del Chiaro, în cartea sa celebră *Istoria revoluțiilor din Valachia*, tipărită la Veneția, în 1718, Stolnicul Cantacuzino a plecat la Veneția și de aici la Viena, unde avea să înceapă altă învățătură.

Roadele unei atât de temeinice pregătiri culturale aveau să fie multe și bogate. Omul cult, cu o atât de vastă experiență, care împunea până și neiertătorului său dușman, Dimitrie

Cantemir, avea să domnească indirect în țară prin marea sa autoritate; fără știința și învoirea sa nimic nu se făcea, nici de nepotul său, Brâncoveanu Vodă, nici, mai târziu, de fiul său, temutul Ștefan Cantacuzino.

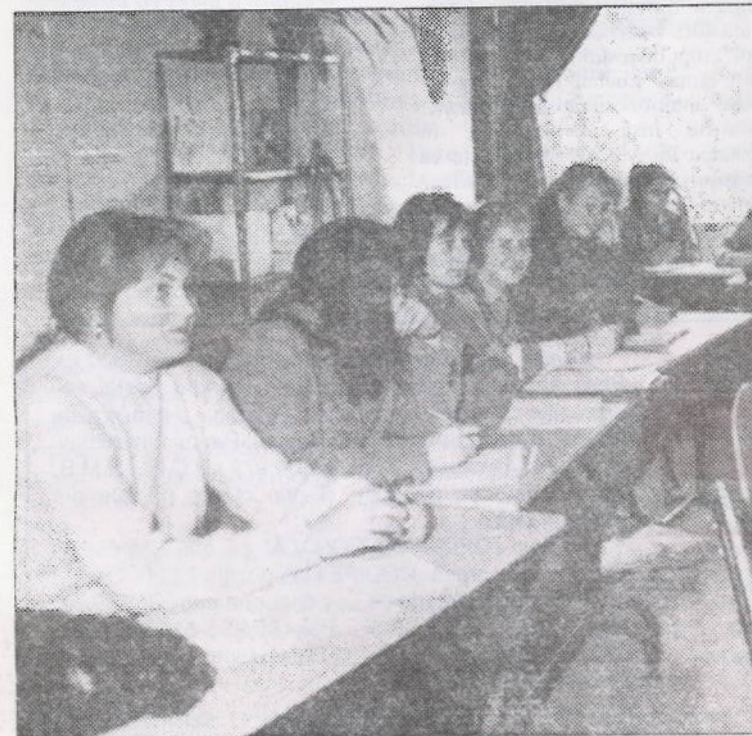
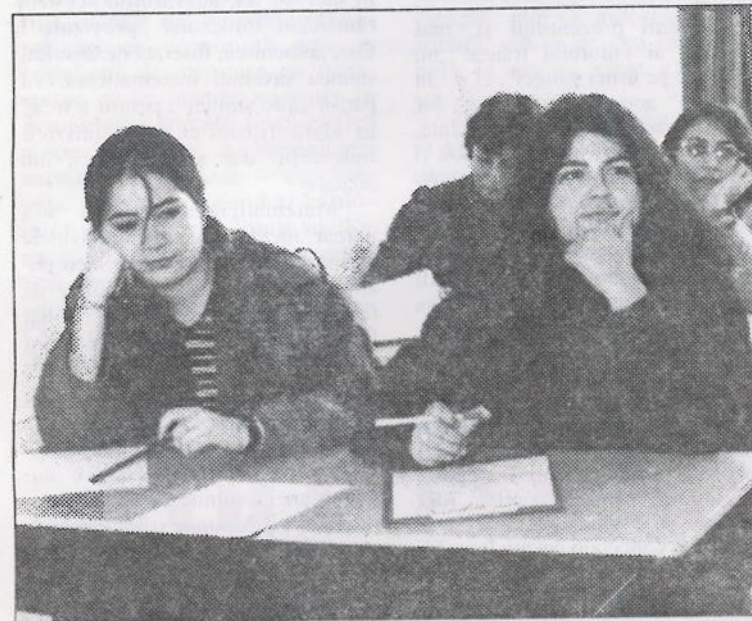
Vorbind și scriind la perfecțiune italiana și greacă, învățatului boier i-a fost ușor, ajutat și de temeinica sa cultură generală, să adune un bogat material istoric cu care avea de gând să scrie o *Istorie a Românilor* din cele mai vechi timpuri până la „descălcițoarea Domnilor”, operă începută, dar despre care nu se mai știe nimic, manuscrisul pierzându-se, din nefericire, pe la începutul secolului trecut.

Stolnicul avea multiple relații cu savanții timpului. Printre învățații celebri cu care a întreținut o susținută corespondență a fost și contele Marsigli, eruditul general austriac, autorul unei admirabile descrieri a Dunării, publicată în 1727 în șapte mari volume, precum și al cunoscutei lucrări asupra stării militare a Imperiului otoman. Având nevoie, la alcătuirea măreței sale opere, de anumite date precise, ce nu-i erau cunoscute, privitoare la țara noastră, l-a rugat pe Stolnicul Cantacuzino să i le comunice, lucru pe care acesta l-a făcut cu desăvârșită competență.

Când fratele său, Șerban Cantacuzino, a ajuns, în 1678, domn, Stolnicul și-a împlinit dorința de a înființa o Academie în care se predau, în grecește, coconilor boierilor dornici de învățătură înaltă, materiile ce le învățase odinioară titolul său.

Timpul petrecut de Cantacuzino în Italia i-a sădit în suflet o nemărginită dragoste pentru cultura și arta italiană, pe care le-a introdus și menținut la Curtea strălucitului său nepot până la moartea ce avea să curme în chip atât de năprasnic aceste două mărețe figuri române. Cu Stolnicul și cu Brâncoveanu, ultimul domn român, se încheie, odată cu instalarea fanarioșilor, și capitolul culturii italiene în țara noastră. (A.D.)

Profesori și studenți la „Spiru Haret“

DEZINDUSTRIALIZAREA - „COMPONENTĂ NECESARĂ” A TRANZIȚIEI? (I)

Dr. Nicolae RADU
Dr. Carmen FURTUNĂ

De aproape șapte ani, societatea românească parcurge un proces de tranziție. Evenimentele de la sfârșitul anului 1989 au constituit, pe toate planurile societății, punctul de plecare al unor transformări majore, cruciale. După cum sublinia acad. N. N. Constantinescu, „o caracteristică esențială a fost aceea că ele s-au desfășurat, în primul rând și cu prioritate, pe tărâmul politic: democrația pluralistă a luat rapid locul dictaturii comuniste înălturate. Transformările politice democratice au absorbit cea mai mare parte a energiei. Dar, deși s-a atras de la început atenția asupra pericolului de dezorganizare și prăbușire a economiei dacă nu se acționează atent, competent și coerent, mesajul nu a fost recepționat (subl. ns.); producției naționale nu i s-a acordat atenție pozitivă și a rămas de izbeliște. La toate acestea s-a adăugat adoptarea, împotriva necesității de pragmatism, a așa-numitei terapii de șoc care, cum era de așteptat, avea să eșueze nu numai în alte țări est-europene, ci și în România, sporind tensiunile economice și sociale.”¹⁾

Într-adevăr, de circa șapte ani are loc un „proces de tranziție la economia de piață”. Credem că un astfel de proces este obiectiv necesar și istoricește justificat. Dar, o asemenea tranziție ar fi trebuit, fără îndoială, să determine un reviriment puternic în întreaga economie și, în consecință, o ridicare a nivelului calității acesteia. Din păcate, însă, „nu s-a petrecut așa, ci a avut loc degringolada producției”. Ea a fost urmată de „scăderea dramatică a producției, inflația galopantă și devalorizarea uimitoare a leului, creșterea amețitoare a prețurilor, marile deficite bugetare, șomajul de masă accelerat, creșterea datoriei externe, degradarea nebanuită a nivelului de trai al majorității covârșitoare a populației, corupția - acest cancer social care se generalizează - și multe altele.”²⁾

Or, cele petrecute reprezintă un fapt cel puțin curios, dacă se are în vedere că, „la începutul anului 1990, România avea una din cele mai bune situații economico-financiare între statele din sud-estul Europei”. Ea era singura țară care „nu avea datorii externe și, în plus, deținea un disponibil care se apropia de 2 miliarde de dolari”. Economia românească, deși avea „uriae probleme”, nu era „la pământ” sau „la cota zero”, iar industria nu reprezenta „un morman de fiare vechi”. Ea ar fi putut fi „condusă cu succes pe un drum nou, care s-o integreze eficient în economia mondială. Mai mult, inexistența datoriei externe și existența disponibilului propriu de aproape două miliarde ofereau posibilitatea ca, în condiții de pricepere și responsabilitate, să se înceapă acțiunea de rețehnologizare a economiei și cea de ridicare reală a nivelului de trai al populației. Pentru aceasta însă nu trebuia permisă și încurajată dezorganizarea și decăderea economiei, ci era nevoie de un program de reformă coerent, care să realizeze ordonat și eficient schimbările de sistem necesare.”³⁾

Elementele menționate evidențiază faptul că tranziția noastră la economia de piață are „carac-

Cercetarea științifică la Universitatea „Spiru Haret“

teristici care o particularizează”. Prin ce se caracterizează, așadar, din punct de vedere economico-social, perioada ultimilor șapte ani?

Vom pomeni, în analiza noastră, de la prezentarea câtorva cazuri.

Orașul Giurgiu.⁴⁾ Studiul evoluției forței de muncă în intervalul 1989-1996 este un indicator relevant pentru „starea” întreprinderilor mari ale orașului. Astfel, în 4 mari unități economice din municipiu, numărul muncitorilor a înregistrat următoarea evoluție după cum se vede în tabelul 1.

Denumirea întreprinderii	Numărul muncitorilor la 31.XII.1989	Numărul muncitorilor la 1.VII.1996
1. Șantierul Naval	2399 (100,0%)	1676 (69,6%)
2. Întreprinderea textilă „Dunăreana”	4200 (100,0%)	850 (20,2%)
3. Combinatul chimic	2311 (100,0%)	875 (37,9%)
4. Întreprinderea de utilaj greu	2020 (100,0%)	764 (37,8%)
TOTAL	10930 (100,0%)	4165 (38,1%)

Tabel 1

Din datele prezentate rezultă faptul că cele mai mari și importante unități economice din Giurgiu au „pierdut” 6765 muncitori, adică mai bine de 60%. Au disponibilizat personal atât întreprinderi ce aparțin „industriei grele”, cât și unități ce fac parte din „industria ușoară”. Este un indicator care relevă faptul că **prăbușirea industriei este generală și nespecifică**. Nu este vorba, în principal, de consecințele dezvoltării exagerate a industriei grele, de restructurarea sau rețehnologizare, ci de o prăbușire globală, ceea ce justifică ideea manifestării unui proces de dezindustrializare în orașul Giurgiu, în intervalul menționat.

Orașul Botoșani.⁵⁾

Denumirea întreprinderii	Numărul salariaților în 1989	Numărul salariaților în 1996
1. Electrocontact	5382 (100,0%)	2800 (52,0%)
2. Firmelbo	1315 (100,0%)	966 (73,5%)
3. Mecanica	1290 (100,0%)	703 (54,5%)
4. Alcor	361 (100,0%)	274 (75,9%)
TOTAL	8348 (100,0%)	4743 (56,8%)

Tabel 2

„Pierderile” de forță de muncă, înregistrate de întreprinderile orașului Botoșani (tabelul 2), nu sunt mai puțin semnificative (43,2%), ca și în cazul municipiului Giurgiu. Industria ușoară este și ea afectată, chiar dacă nu în aceeași măsură ca în cazul precedent. Se menține, și aici, constatarea că, după 1989, s-a produs o scădere dramatică a producției, care a determinat dispo-

nilizarea unui mare număr de salariați.

Orașul Caracal.⁶⁾ În orașul Caracal, analiza întreprinsă a fost mai amănunțită.

ROMVAG SA Caracal. Întreprindere constructoare de vagoane de marfă, avea, înainte de 1990, contracte cu fosta URSS și dispunea de o forță de muncă numărând 4300 persoane. Din 1991, datorită inexistenței contractelor de vânzare a vagoanelor, a început procesul de trecere în șomaj a muncitorilor. În februarie 1994, întreprinderea mai dispunea doar de 400 persoane angajate. Ulterior, situația s-a mai îmbunătățit, astfel că, în prezent, prin noile angajări, întreprinderea are un personal cuprinzând 1100 salariați.

Întreprinderea de anvelope. În intervalul 1989-1996 au fost disponibilizați aproximativ 50% din angajații întreprinderii. Dar chiar și cei rămași lucrează doar 15 zile pe lună, restul perioadei aflându-se în șomaj tehnic sau concediu fără plată. În schimb, personalul TESA are program permanent, încercând să vândă, într-o lună, producția realizată în 15 zile. Acești salariați își primesc retribuția întreagă.

Întreprinderea de tricotaje „Romanita”. În acest caz avem o „situație specială”. Conducerea unității a reușit să păstreze toți angajații. Dar se lucrează și 18 ore/zi, se muncește și sâmbăta. Salariile sunt foarte mici, aproximativ

100.000 lei/lună. (Va urma)

Întreprinderea de conserve era, înainte de 1990, cel mai mare producător de conserve din țară. Materia primă era furnizată de C.A.P.-urile din zonă. După evenimentele din decembrie 1989, dispărând C.A.P.-urile, au dispărut și furnizorii de materii prime. Întreprinderea a primit 15.000 hectare de teren, dar proasta organizare și culturile neadecvate nu au îmbunătățit nicidecum situația. În cea mai mare parte a timpului, majoritatea salariaților se află în șomaj tehnic.

Întreprinderea de irigații. În cazul acesteia, situația se prezintă relativ bine. Muncitorii își primesc salariile, fiind bugetari, dar activitatea lor este redusă.

1) N.N. Constantinescu, *Reforma economică. În folosul cui?*, Editura Economică, București, 1993, p. 24-25.

2) *Idem*, p. 19.

3) *Idem*, p. 24.

4) Operator de teren: D.B., Giurgiu.

5) Operator de teren: B.A., Botoșani.

6) Operator de teren: R.C.I., Caracal.

VALORI FILOSOFICE FILTRATE PRIN GÂNDIREA ROMÂNEASCĂ

Ion Mihail POPESCU

Prea puțin cunoscut și recunoscut în istoria culturii românești, Constantin Antoniadă (16 august 1880 - 19 iulie 1954), elogiul, mai cu seamă, de Titu Maiorescu și Constantin Rădulescu-Motru, iar în arta politică și diplomatică, de către Nicolae Titulescu, pentru meritele sale în slujba Ministerului de Externe al României, între anii 1922-1937, Constantin Antoniadă a dat culturii românești studii originale și traduceri remarcabile. Din seria celor dintâi sunt demne de menționat ILUZIUNEA REALISTĂ (1907), THOMAS CARLYLE (1909, ediția a doua în 1912), FILOSOFIA LUI HENRI BERGSON (1910), RAȚIONALISM ȘI PRAGMATISM (1913), MACHIAVELLI (două volume, 1933 și 1934), RENĂȘTEREA ITALIANĂ. TREI FIGURI DIN CINQUECENTO - PIETRO ARETINI - FRANCESCO GUICCIARDINI - BENVENUTO CELLINI (1935), FIGURI DIN CINQUECENTO. PRINCIPESE CURTENI ȘI CURTEZANE (1939).

Constantin Antoniadă nu a avut un sistem filosofic ca Lucian Blaga sau Constantin Rădulescu-Motru, sau un sistem sociologic, ca Dimitrie Gusti sau Petre Andrei, dar s-a străduit și a izbutit să pună în lumină, în chip interdisciplinar, atât elemente filosofice, cât și sociologice, istorice, antropologice, etice și politice, dând studiilor sale un farmec aparte și dovedind loialitate și patriotism față de România și, totodată, atitudine obiectivă, „fără ură și părtinire”, față de alte state și neamuri. Un exemplu concludent în privința aceasta îl reprezintă studiul IMPERIALISMUL CULTURII GERMANE, tipărit în 1915, în care sunt definite conceptele de cultură și civilizație și în care sunt scoase în evidență pangermanismul și imperialismul ivite în Europa, la începutul secolului XX, care au premers primul război mondial.

Unul din meritele filosofiei germane moderne - socotea Constantin Antoniadă - stă în aprofundarea conceptului de cultură și în relevarea deosebiri dintre cultură și civilizație. Viața omului pe pământ este, încă de la început, o continuă strădanie pentru a dobândi bunurile materiale necesare vieții biologice și bunurile spirituale necesare omului ca ființă bio-psiho-spirituală. „Dobândirea bunurilor materiale face posibilă viața sufletească, și, aceasta, odată pornită, înlesnește și organizează dobândirea bunurilor materiale: cei doi termeni se condiționează reciproc la începuturile lor, însă cu cât viața înaintează, cu atât factorul spiritual devine precumpănitor: el dă tonul vieții, el prelucurează și valorifică tot ce e material în sensul unei trebuințe din ce în ce mai înalte. Și astfel, deasupra lumii materiale, deasupra vieții organice elementare se clădește, încetul cu încetul, o împărăție a spiritului, o lume de valori sufletești: atunci viața ajunge la deplina conștiință de sine, toate elementele ei se adună într-o unitate superioară. Totalitatea acestor valori sufletești și mai ales, unificarea lor, într-o concepție armonică despre lume și existență în întregime lor, constituie ceea ce se numește **cultură**”.

Astfel definită, cultura se deosebește de civilizație, care ar consta, mai cu seamă, „în câștiguri materiale”. „Cultura pătrunde adânc în firea unui popor, pe când civilizația rămâne numai la suprafață. Civilizația e o haină, cultura e suflet. O civilizație, adică forme exterioare de viață, mijloace de a înlesni traiul, cunoștințe utile în toate domeniile, se poate împrumuta, pe când cultura nici nu se

poate împrumuta, nici nu se improvizază; ea izvorăște din adâncul firii unui popor și-i modelează întreaga viață, dându-i adevărata lui fizionomie. Civilizația se poate câștiga lesne, se poate pierde lesne. Cultura este nepieritoare, căci în lumea sufletească nimic nu se pierde, totul se adună cu ce a mai fost și crește în chip organic; nici un gând mare, nici un simțământ nu pierd odată apărut ca actualitate sufletească, se imprimă pe vecie în valul veșnic în creștere al spiritului omenesc”.

Pe temeiul acestor precizări, marile culturi naționale, ajungând la o bogată conștiință de sine, se ridică în universalitate prin opere de însemnătate general-valabile, care pot fi asimilate de toate popoarele. Vestite sunt, în privința aceasta, cultura estetică-filosofică și științifică a grecilor vechi, cultura morală și juridică a romanilor, culturile franceză, engleză și italiană moderne, cultura scandinavă, cultura americană și, în unele privințe, cultura germană. Definirea culturii și civilizației este înrudită cu definiția dată celor două concepte de Constantin Rădulescu-Motru în **Cultura română și politicianismul** (1904), dar nici Constantin Rădulescu-Motru nu era, în această lucrare, complet original. Delimitarea între cele două concepte era un bun comun, cu un circuit social larg în Europa la începutul secolului XX. Ea fusese discutată de numeroși gânditori, între care numele lui Houston Stewart Chamberlain, W. Humboldt, Gustav le Bon, Oswald Spengler, Alfredo Niceforo - care fundamentaseră o opoziție radicală între cultură și civilizație, cu mici deosebiri între ei - sunt, cu toate neajunsurile lor, înscrise în istoria culturii și civilizației.

În acest context, a denunțat ca nimeni altul înaintea sa, cu excepția lui D. Drăghicescu, doctrina pangermanismului mesianic și imperial, susținută printr-o argumentare subredă și forțată, de gânditori ca Wilhelm Wundt, Adolf von Harnak, Rudolf Eucken, de exemplu, pusă în aplicare prin foc și sabie în primul război mondial. În acest scop, el a întreprins o reconstituire a „crezului” pangermanist imperial, cu deosebire a analizelor lui Houston Stewart Chamberlain, care ștergeau, prin simple afirmări, tot ce era „negerman” în cultura omenirii, punând la baza culturii și progresului, „mitul secolului XX”, firav prin întemeiere, dar grav prin urmări politice și militare în ajunul și în timpul celui de-al doilea război mondial. Constantin Antoniadă credea că o trăsătură fundamentală a spiritului german este **profundzimea** (Gründlichkeit), „facultatea de a merge până la fundul lucrurilor, mai adânc decât orice popor”. Dar această osteneală se completează prin excesivitate. Erorile „maestrilor” pangermanismului mesianic și imperial ar fi provenit, în logica lui Constantin Antoniadă, din neînțelegerea rosturilor culturii elene, latine și creștine. Cultura europeană nu s-a oprit la aceste culturi, ci le-a depășit în chip creator. La înghetarea noii culturi, începută în secolul al XIII-lea, rolul germanilor s-ar fi redus - afirma el - la imitație distrugătoare.

„Ura germanistă” contra Romei nu i se părea lui Constantin Antoniadă nimic altceva decât o aparentă motivare politică. Prin ea nu se voia o ruptură zgomotoasă cu Biserica romano-catolică, ci doar o germanizare a societății în totalitatea ei. Protestantismul, în forma sa clasică, și romantismul german arătau - se sublinia în studiul lui Constantin Antoniadă - că „firea

germană nu se acomodează cu primatul rațiunii, pe care ei o dau la o parte, ca pe o facultate accesorie și subordonată; ei pun primatul sentimentului, adâncimile inconștientului, pornirile oarbe ale voinței”.

Este sigur că Germania nu a fost numai protestantă și că istoria culturii germane nu a dispus (și nu dispune) numai de cărți religioase, teologice și bisericești și de opere și capodopere ale romantismului, ci și de strălucite opere de filosofie raționalistă, cum sunt, de pildă, cele ale filosofiei clasice germane, îndeosebi cele ale lui Immanuel Kant și G.F.W. Hegel, astfel încât valorile culturii germane nu se

confundă și nici nu s-au confundat cu neajunsurile protestantismului în forma lui germană, care-i un „analogon” al Renașterii, în forma ei italiană, nici cu cele ale romantismului, care merita o prețuire mai adâncă decât credea Constantin Antoniadă. Este însă de netăgăduit că pe măsură ce spiritul pangermanist își căuta, în acea perioadă istorică, matca proprie în structurile statului german și își întindea mrejele în Europa și în alte părți extracuropene, „imperialismul” culturii germane își găsisse întrupare în creații spirituale, dacă nu în totalitatea lor, cel puțin, în nucleele lor, clădite pe rădăcini istorice, într-un îndelungat militarism de origine prusacă și într-o strașnică disciplină cazonă de tip teuton-german.

Cu tot spiritul său polemic și trăsăturile politice fâșișe, **Imperialismul culturii germane** reprezintă, alături de studiul masiv **Din psihologia poporului român**, tipărit de D. Drăghicescu în 1907, prefața românească magistrală la critica pangermanismului mesianic și imperial din prima jumătate a secolului XX.

DE LA ȘTIINȚĂ LA UMANISM

Prof. dr. Ion FLOREA

La omagierea din acest an, la Academie, a matematicianului Grigore C. Moisil, academicianul Solomon Marcus semnala faptul că numele acestuia este printre cele mai populare și des pomenite în dezbateri publice, în presă și, în genere, în mass-media, fiind comparabil, din acest punct de vedere, cu cel al marelui Caragiale. Grigore Moisil a lăsat posterității o operă matematică valoroasă, apreciată de comunitatea științifică românească și internațională; dar, deși aceasta e inaccesibilă omului obișnuit, totuși, conașionali săi se întorc adeseori la înțelepciunea omului care a fost Grigore Moisil, „cu românească mândrie”, că printre ei s-a aflat un asemenea spirit.

Publicistica, pe care matematicianul Moisil a onorat-o, îndeosebi în paginile revistei „**Contemporanul**”, dezvoltă o pledoarie pasionantă și inconfundabilă pentru împletirea cât mai strânsă dintre **spiritul științific și cultura umanistă**. Ideea „opoziției” dintre știință și umanism, adânc înșăpănită în mentalitatea vremii, dominată de pozitivism și scientism, făcea parte, în viziunea matematicianului român, dintre prejudecățile în stare „să ruineze și oameni și instituții”. Că o asemenea antinomie este falsă, o dovedește, în argumentația savantului român, însăși dezvoltarea istorică a culturii. Poate fi concepută, oare, cultura clasică greacă, se întreabă profesorul matematician, fără **Iliada și Odiseea** lui Homer și fără, deopotrivă, **Elementele** lui Euclid și **Analiticele** lui Aristotel? Ducând până la ultimile consecințe argumentația sa, Grigore Moisil a stigmatizat public, în acei ani, despărțirea prea rigidă a liceului

românesc în **real și umanist**, ple-dând pentru o pregătire **umanist-științifică** unitară a liceenilor. „Cultura literară și artistică face parte din cultura oricărui om, chiar dacă el e, prin meseria lui legat de știință și tehnică”, sublinia savantul, preocupat de profilul și calitatea învățământului românesc preuniversitar.

Oamenii prezentului și, mai ales, cei ai viitorului trăiesc „nu numai de pe urma științei”, ci și „în orizontul” acesteia, informarea lor științifică largă fiind, în consecință, imperativă, atât în învățământ, cât și în presă și în mass-media, în genere. „Opoziția” dintre **știință și umanism** devine și mai caducă în epoca calculatoarelor electronice și a informaticii, meritul acestora fiind, între altele, în opinia matematicianului român, de a năruți antinomia dintre științele „exacte și cele socio-umane”. Iar matematica, ce a fundamentat, grație și lucrărilor acestuia, construcția calculatoarelor, face parte integrantă din cultura generală, pentru că, sublinia Grigore C. Moisil, conține idei generale și îl ajută pe tânăr să-și formeze o concepție despre lume.

În acest context, matematicianul și logicianul cu o largă deschidere umanistă respingea categoric mentalitatea „științei ca fetiš”, manevrată ades astăzi „ca și cum ar fi un idol”, rupt de restul lumii și culturii, cum numai Lucian Blaga stigmatizase anterior scientismul, dinspre filosofie însă. Dimpotrivă, în viziunea lui Moisil, știința este ea însăși un factor de cultură, deschisă spre ideile generale și, în primul rând, spre filosofie, dar și spre alte genuri ale culturii și, mai cu seamă, spre practică. „Matematica, spunea

Moisil, poate face obiectul unei filosofii despre matematică”.

S-ar putea spune în acest sens că Grigore Moisil este un matematician-filosof, în tradiția lui Descartes, Leibniz, Rusel, Carnap, Kotarbinski, Lukaszewicz, Taraski. Cuvintele matematicianului ieșean Alexandru Myller, rostite cu prilejul primirii lui Grigore C. Moisil în Academie, veneau să confirme această particularitate a gândirii sale matematice: „Te-ai entuziasmat de subtilul gândirii matematice, căreia te-ai străduit să-i dai generalitate filosofică, dar n-ai rămas străin de real, de conținutul materialistic, care-i stă la bază”. Ultima parte a afirmației lui Alexandru Myller parcă anticipa viitoarele preocupări ale lui Moisil în domeniul mașinilor automate de calcul. Din păcate, însă, Grigore C. Moisil s-a obiectivat cu destulă zgârcenie în filosofie propriu-zis, în raport cu înaintașii și contemporanii lui amintiți. Dar când a făcut-o, Grigore Moisil a dovedit, în același timp, o mare profunzime și o vastă cultură filosofică și întemeiere științifică. Publicarea „producției” sale filosofice, atât cât a fost (aș aminti aici un valoros studiu al său publicat în 1940, **Determinism și înlăntuire**), - care nu poate fi însă despărțită de opera sa științifică-matematică și logică - ar constitui, credem, un eveniment editorial remarcabil.

Prudența sa de a se manifesta totuși în câmpul filosofiei era determinată, în opinia noastră, și de riscurile mistificării în care căzuse filosofia, metamorfozându-se adeseori într-o metafizică a absolutului. Dar Moisil n-a căzut, prin aceasta, în eroarea opusă, a fugii științei de filosofie, a închiderii științei în sine, însă conform sintagmei newtoniene: **Știință, ferește-te de metafizică!** Pentru a nu mai fi nici o confuzie, el atrăgea atenția că absolutul „nu face obiectul științei” în nici un fel, adevărurile acesteia rămânând totdeauna „provizorii”. Dar, „omenirea, însetată de absolut, spunea savantul matematician, va părăsi căile științei”, pentru a trece în sfera filosofiei, a metafizicii îndeosebi, dar și a religiei, am adăuga.

Matematicianul român n-a agreat nicidecum reducționismele antinomizatoare - scientiste, neo-pozitivist -, care făceau inutile, de fapt, filosofia și metafizica. Numai Blaga se mai opusese, la noi, cu aceeași forță, răfuicii scientiste - pozitivistice cu filosofia. Ca om de știință, Grigore Moisil aducea însă un argument fundamental în favoarea filosofiei: „Despre valoarea unei anumite cercetări științifice nu ne răspunde știința însăși”, ci istoria științei, practica. Și o încearcă, de asemenea, filosofia. Iar de erorile filosofiei, atât de tentate, uneori, spre construcții metafizice speculative, nu poate fi făcută răspunzătoare știința însăși, ea fiind susceptibilă de diferite interpretări filosofice.

Contribuția lui Grigore C. Moisil la constituirea „gândirii complexe”, a „noului spirit”, nu numai științific, ci și filosofic, s-a impus și ca o pregătire pentru intrarea omenirii în al treilea mileniu al spiritualității umane.

REVISTA

**OPINIA
națională**

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP
Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Mariana IONIȚĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația „România de Măine”, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista „OPINIA NAȚIONALĂ” se află înscrisă în Catalogul de presă „RODIPET” la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, Sect.1, București - România.